

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นหรือเยาวชนเป็นวัยที่กำลังอยู่ในระยะการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างมากทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพื่อรับสถานการณ์ใหม่ของการเป็นผู้ใหญ่ การฝึกให้วัยรุ่นหรือเยาวชนสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับอนาคตและฝึกซ้อมให้มีการตัดสินใจกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และมองเห็นทางเลือกในหลาย ๆ ทาง แล้วพิจารณาเลือกทางที่เห็นว่าดีที่สุดจะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิมล ลาวรรณา, 2543, หน้า 2) วัยรุ่นสามารถสร้างมโนภาพแห่งตนซึ่งช่วยให้เขาได้ใช้ความสามารถใหม่ ๆ ในการมองโลกจากแง่คิดของคนอื่น ไม่ใช่จากแง่คิดของตนเองคนเดียวเหมือนเมื่อยังเป็นเด็กเล็กอยู่ มโนภาพแห่งตนและความคาดหวังในชีวิต เป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตในวัยนี้ และที่สำคัญที่สุดของวัยรุ่นคือ การมีเป้าหมายระยะยาว ซึ่งถือว่าเป็นแรงจูงใจภายในที่ช่วยให้บุคคลมุ่งไปสู่เป้าหมายสำคัญ เช่น บุคคลพยายามศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้ได้ปริญญาหรือบุคคลที่ใช้เวลาหลายปี เพื่อที่จะเป็นศิลปินหรือนักประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ เป็นต้น ซึ่งลักษณะนี้ถือว่าเป็นลักษณะมุ่งอนาคตของวัยรุ่น (Hall & Gardner, 1976 อ้างถึงใน จรรยา สุวรรณทัต, 2531, หน้า 194)

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถของบุคคลในการคาดการณ์ไกล เคียงเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความต้องการได้รับผลในอนาคตที่ดีกว่าหรือมากกว่าผลที่จะได้รับในปัจจุบันจึงกำเนิการวางแผนเพื่อปฏิบัติ ต่อจากนั้นจะควบคุมตนเองให้ปฏิบัติเป็นขั้นตอนตามแผนที่วางไว้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการในอนาคต (Mischel, 1974, p. 287) ซึ่งจะมีผลไม่เพียงแต่ตัวผู้คาดการณ์เท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่นและสังคม มนุษยชาติที่บุคคลนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย และถือว่าเป็นจิตลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมและพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตจะช่วยให้บุคคล โดยเฉพาะเยาวชนเกิดแรงจูงใจที่จะแสวงหาคุณค่า เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีความสามารถมองไปในอนาคต มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น

ลักษณะมุ่งอนาคตเป็นลักษณะหนึ่งของการเป็นพลเมืองดี ผู้ที่มีพฤติกรรมของพลเมืองดีจะมีพฤติกรรมซื่อสัตย์ มีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมตลอดจนมีความเพียรพยายาม มานะอดสาหะต่อสู้อุปสรรคเพื่อความเจริญของตนและประเทศชาติ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538, หน้า 50) ความมานะอดสาหะจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สังคมไทยในปัจจุบันต้องการให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนของประเทศเพราะความมานะอดสาหะเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการศึกษา

และการทำงานในอนาคต (กรมวิชาการ, 2542) บุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคต จะเป็นผู้ที่มีความ
รับผิดชอบสูง สามารถควบคุมตนเองได้จึงสามารถวางแผนการกระทำที่จะทำให้ตนเองและผู้อื่นหรือ
ส่วนรวมเดือดร้อน (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม, 2527, หน้า 17) นอกจากนี้ลักษณะมุ่งอนาคตยังเป็น
แรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างอนาคตกับสมรรถภาพทางการเรียน มีผลทำให้ผู้เรียน
เกิดความมั่นใจในตนเอง สามารถดำเนินชีวิตและเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมอันซับซ้อน
ที่เพิ่มมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวได้ดี (ปธานุช เสือสุคนธ์, 2545, หน้า 1)
จากผลการวิจัยของ สมคิด บุตรสนม (2541, หน้า 89) พบว่าตัวพยากรณ์ลักษณะมุ่งอนาคตที่ดีที่สุด
เรียงลำดับดังนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความมุ่งหวังของผู้ปกครอง และระดับการศึกษาของ
ผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เนตรชนก พุ่มพวง (2546, หน้า 75) พบว่าตัวแปรที่ส่งผล
ต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย โดยเรียงลำดับจากตัวแปรที่ส่งผลมากที่สุดไปหา
ตัวแปรที่ส่งผลน้อยที่สุด มี 5 ตัวแปร ได้แก่ เจตคติต่อการเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครอง
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ซึ่งตัวแปรทั้ง 5 ตัว
สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนได้ร้อยละ 71.5

เนอร์มี (Nurmi, 1988, pp. 1-9) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะมุ่งอนาคต
ของวัยรุ่นพบว่า การพูดคุยกันในครอบครัวของเด็กทำให้การมองโลกในแง่ดีเพิ่มขึ้นรวมถึง
การวางแผน และความมีเหตุผลเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเป็นลักษณะมุ่งอนาคตและยังได้กล่าวอีกว่า การที่
ผู้ปกครองได้อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ มีความมุ่งหวังในตัวนักเรียนก็จะส่งผลให้นักเรียนมีลักษณะมุ่ง
อนาคตที่ดีด้วย (Nurmi, 1987, pp. 1-10) ในทำนองเดียวกัน ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข
ประจักษ์ปัจฉิม (2520, หน้า 102-110) กล่าวว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ
การอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ คือ ผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักสนับสนุน แบบใช้เหตุผล
แบบควบคุม และแบบลงโทษทางจิต

ลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดทนในการเรียนเป็นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนมี
คุณภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษา เป็นลักษณะที่สำคัญที่ควรปลูกฝังให้กับเยาวชน การรู้
ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้นักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดทนในการเรียน จะเป็น
ประโยชน์นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมปัจจัยที่เป็นสาเหตุ เพื่อทำให้นักเรียนเกิดลักษณะมุ่งอนาคตที่
พึงประสงค์และความมานะอดทนในการเรียน และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ผู้วิจัยยังไม่พบการวิจัยในด้านลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดทนในการเรียนของนักเรียน
ในรูปของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ที่อธิบายได้ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อ
ลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดทนในการเรียนและส่งผลมากน้อยในระดับใด ผู้วิจัย
จึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลต่อลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะ

อุตสาหกรรมในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มากที่สุด โดยใช้วิธีวิเคราะห์อิทธิพล (Path Analysis) มาพัฒนาเป็น โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และตรวจสอบความตรงของ โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเกิดลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนของนักเรียนซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น กับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหกรรมในการเรียน คัดเลือกมาจากหลายแนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ เคย์ (Kay, 1950 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม, 2520, หน้า 36) เกี่ยวกับการเกิดลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะความมั่นคงทางสังคมและเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม หลักการพัฒนาการลักษณะมุ่งอนาคตของ เนอร์มี (Nurmi, 1991) ที่กล่าวว่าอิทธิพลของพ่อแม่ ถึงแวดล้อมทางวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการอบรมเลี้ยงดู มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของลักษณะมุ่งอนาคตของเด็กในครอบครัวปกติ

แนวคิดของ อิริคสัน (Erikson, 1968) ในเรื่องครอบครัวที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้คำปรึกษาเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีความมานะอุตสาหกรรมในการเรียน

แนวคิดของ แบนดูรา (Bandura, 1977) ที่แสดงให้เห็นถึงตัวเองว่า ถ้าเด็กมีความคาดหวังสูงจะทำให้เด็กมีความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนได้

การที่นักเรียนมีความมานะอุตสาหกรรมในการเรียนนั้นเกิดจากการที่นักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคตคือ มีการวางแผนการศึกษา การประกอบอาชีพในอนาคต ทำให้มีความตั้งใจเรียน เพียรพยายาม กระตือรือร้นและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในการเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียน การประกอบอาชีพ

เพศชายมักจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้อิสระในการคิด ไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไป มีการให้คำปรึกษา แนะนำดูแลเอาใจใส่ ทำให้รู้สึกว่าได้ได้รับความอบอุ่น จึงกล้าคิดกล้าวางแผน มีบุคลิกภาพที่รักความก้าวหน้า พยายามแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ทำงานด้วยตัวเองด้วยความรวดเร็วมีความเพียรพยายาม พินิจอุปสรรคเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียน และเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนคือมีความตั้งใจเรียน หมั่นฝึกหัดทบทวนบทเรียนมีความสุขสนุกสนานในบทเรียน เชื้อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู

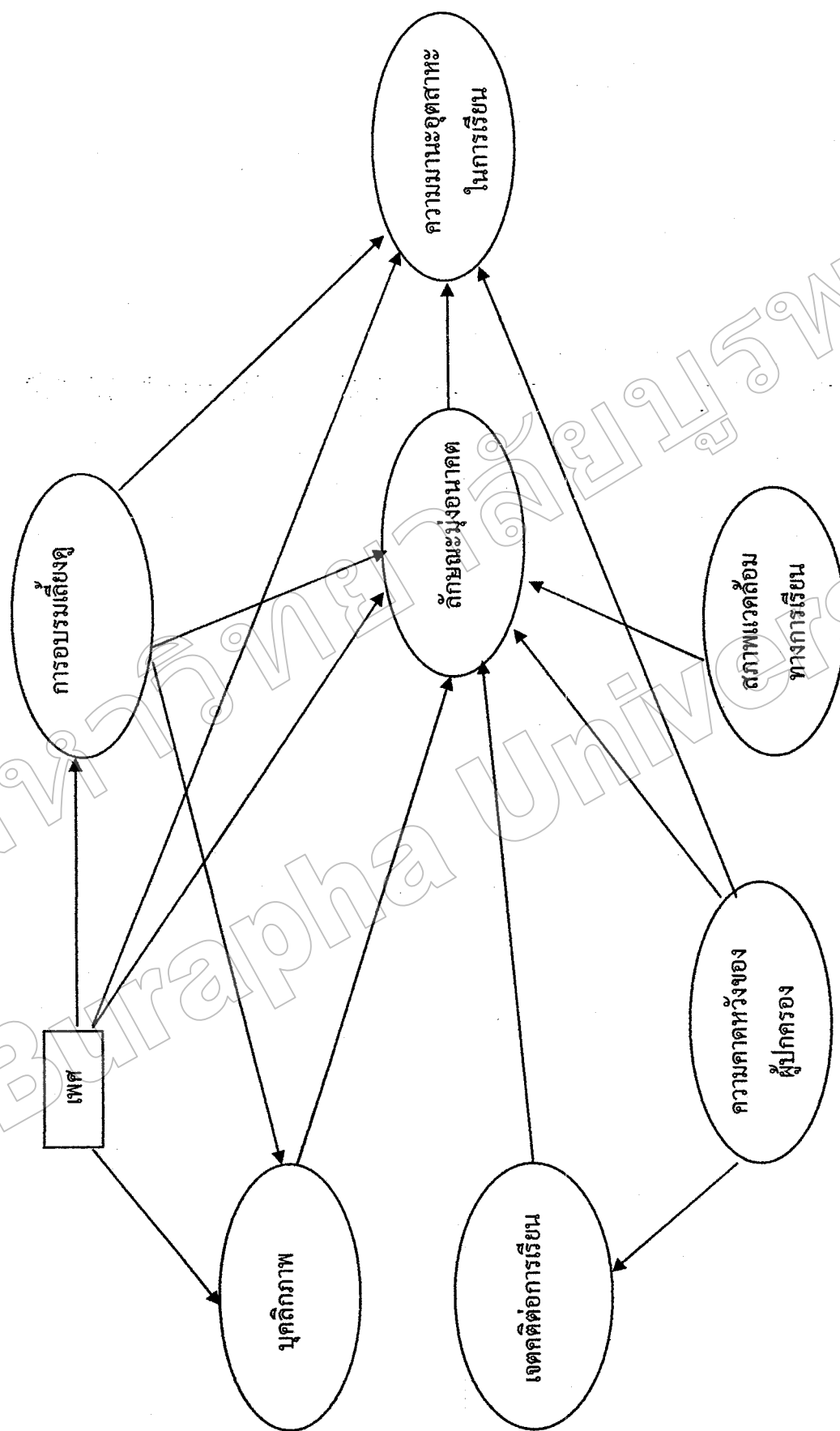
เมื่อผู้ปกครองมีความคาดหวังให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ดีเพื่อที่จะได้ศึกษาต่อในชั้นสูง โดยคอยชี้แนะ ให้คำปรึกษานักเรียนปฏิบัติตามคำแนะนำไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไปจึงทำให้นักเรียนมีการวางแผนการศึกษาตามที่คุณปกครองคาดหวังและเพียรพยายามปฏิบัติให้ได้ ประกอบกับครูให้ความเป็นกันเอง เอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน นักเรียนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน เข้ากับคนง่าย ไวต่อความรู้สึกและสนใจผู้อื่น อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่ดี มีอากาศถ่ายเทสะดวก ห้องเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขนาดห้องเรียนเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน บริเวณห้องเรียนปราศจากสิ่งรบกวน อุปกรณ์การเรียนการสอนมีความทันสมัย คุณภาพการใช้งานที่ดี ทำให้นักเรียนเกิดพลังสร้างสรรค์ ขวนขวายหาความก้าวหน้าให้กับตนเอง กระตือรือร้นในการเรียนและคิดวางแผนเพื่ออนาคตทางด้านการเรียนและการงาน

การอบรมเลี้ยงดู เพศ บุคลิกภาพ เจตคติต่อการเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมทางการเรียน มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคต และความมานะอดทนสาหะในการเรียน (Nurmi, 1991; ปิยะกาญจน์ กิจอุดมทรัพย์, 2539; เนตรชนก พุ่มพวง, 2546; สมคิด บุตรสมม, 2541; ปิยานุช เลือสินวล, 2545; ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม, 2520; วันเพ็ญ เกาสวัสดิ์, 2536; Kaplan, 1959 อ้างถึงใน สวณีย์ วีระพันธ์, 2546)

นอกจากนี้ยังพบตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อลักษณะมุ่งอนาคตทางอ้อมได้แก่การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับบุคลิกภาพ (Guo & Shugin, 1995) เพศกับการอบรมเลี้ยงดู (Kaplan, 1959 อ้างถึงใน สวณีย์ วีระพันธ์, 2546) การศึกษาเปรียบเทียบกับระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับบุคลิกภาพ (ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนากิจ, 2543) ความคาดหวังของผู้ปกครองกับเจตคติต่อการเรียน (สุติมน ศรีแก้ว, 2546) และงานวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มความเพียรของ ชังก์ (Schunk, 1968, pp. 93-104 อ้างถึงใน เนตรชนก พุ่มพวง, 2546, หน้า 17)

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงนำตัวแปร การอบรมเลี้ยงดู เพศ บุคลิกภาพ เจตคติต่อการเรียน ความคาดหวังของผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมทางการเรียน มาตั้งเป็นสมมติฐานการวิจัยในรูปความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคต และความมานะอดทนสาหะในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

1. ลักษณะมุ่งอนาคตมีอิทธิพลทางตรงต่อความมานะอดสาหะในการเรียน
 2. การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลทางตรงต่อลักษณะมุ่งอนาคต และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านบุคลิกภาพ
 3. เพศมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อลักษณะมุ่งอนาคตโดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการอบรมเลี้ยงดูและบุคลิกภาพ
 4. บุคลิกภาพ เจตคติต่อการเรียน และสภาพแวดล้อมทางการเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อลักษณะมุ่งอนาคต
 5. ความคาดหวังของผู้ปกครองมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อลักษณะมุ่งอนาคตโดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านเจตคติต่อการเรียน
 6. การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อความมานะอดสาหะในการเรียนโดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านลักษณะมุ่งอนาคต
 7. เพศมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อความมานะอดสาหะในการเรียนโดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคต
 8. ความคาดหวังของผู้ครองมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อความมานะอดสาหะในการเรียนโดยมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านลักษณะมุ่งอนาคต
- จากสมมติฐานดังกล่าวสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอดสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและความมานะอุตสาหะในการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตที่ส่งผลต่อความมานะอุตสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ทราบสาเหตุของลักษณะมุ่งอนาคตและสาเหตุของความมานะอุตสาหะในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. ได้แนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมปัจจัยที่ทำให้นักเรียนเกิดลักษณะมุ่งอนาคต และความมานะอุตสาหะในการเรียนที่พึงประสงค์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ประชากรในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออก 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดสระแก้ว มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 64,129 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออก 4 จังหวัดที่สุ่มมา ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยองและจังหวัดนครนายก กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 500 คน

2. ตัวแปรในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรแฝงนอกและตัวแปรแฝงในดังต่อไปนี้

- 2.1 ตัวแปรแฝงใน 5 ตัวแปร ได้แก่

- 2.1.1 การอบรมเลี้ยงดู
- 2.1.2 บุคลิกภาพ
- 2.1.3 เจตคติต่อการเรียน
- 2.1.4 ลักษณะมุ่งอนาคต
- 2.1.5 ความมานะอุตสาหะในการเรียน

- 2.2 ตัวแปรแฝงนอก 2 ตัวแปร ได้แก่

- 2.2.1 ความคาดหวังของผู้ปกครอง
- 2.2.2 สภาพแวดล้อมทางการเรียน

- 2.3 ตัวแปรเพศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) หมายถึง ความสามารถทางปัญญาในการมองอนาคตข้างหน้าของเยาวชนเกี่ยวกับการศึกษา การประกอบอาชีพ การตัดสินใจ แสวงหาแนวทางเลือกที่ดีที่สุด โดยมีการคาดการณ์ไกลถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การวางแผน ดำเนินการตามเป้าหมาย การรู้จักเลือกที่จะกระทำ แก้ปัญหาและรอคอย มีความเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อประสบความสำเร็จในอนาคตประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

- 1.1 องค์ประกอบด้านการคาดการณ์ไกลและการตัดสินใจเลือกกระทำ
- 1.2 องค์ประกอบด้านการแก้ปัญหาและการวางแผน
- 1.3 องค์ประกอบด้านการรู้จักรอคอยและมีความเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อ

ความสำเร็จในอนาคต

วัดได้จากแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตที่พัฒนาจากแบบวัดของ ปรียานุช เสือสีนวล (2545)

2. ความมานะอดสาหัสในการเรียนของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมทางการเรียนที่แสดงถึงความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความอดทน ความกระตือรือร้น ความพยายามและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ต้องเผชิญ ประกอบด้วย

2.1 ความกระตือรือร้นในการเรียน หมายถึง นักเรียนมีความตื่นตัว และความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น นักเรียนมาโรงเรียนสม่ำเสมอ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความรวดเร็ว

2.2 ความตั้งใจในการทำงานตามที่ครูกำหนด หมายถึง การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความพยายาม ความมุ่งมั่น ความอดทน ความเอาใจใส่ เช่น การทำการบ้านส่งตามเวลาที่กำหนด

2.3 การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม หมายถึง การใช้เวลาว่างทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การอ่านหนังสือเมื่อมีเวลาว่าง

2.4 การแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียน หมายถึง การปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการเรียนให้ดีขึ้น เช่น การทำการบ้านให้ผิดน้อยลง

วัดได้จากแบบวัดความมานะอดสาหัสในการเรียนของนักเรียนที่พัฒนาจากแบบวัดของ วันเพ็ญ เกาสวัสดิ์ (2536)

3. เจตคติต่อการเรียน หมายถึง สภาพทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อครู โรงเรียน และระบบการศึกษา เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้แสดงออกได้ 2 ด้าน

3.1 เจตคติที่ดีต่อการเรียน นักเรียนจะแสดงออกในลักษณะความพึงพอใจ สนใจมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ยอมรับในความสามารถ และวิธีการสอนของครู เห็นคุณค่าของการศึกษา

3.2 เจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน นักเรียนจะแสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบครู ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียนบ่อย ๆ ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน สามารถวัดได้จากแบบวัดเจตคติต่อการเรียนที่พัฒนาจากแบบวัดของ เนตรชนก พุ่มพวง (2546)

4. บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะรวมของนักเรียนที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิดและ พฤติกรรมการแสดงออกเพื่อตอบสนองสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

4.1 บุคลิกภาพแบบเอ หมายถึง บุคคลที่มีบุคลิกภาพรักความก้าวหน้า ทำงานด้วยความรวดเร็ว ไม่ชอบการรอคอย โกรธง่าย มีความเพียรพยายามและฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อประสบความสำเร็จในการทำงาน

4.2 บุคลิกภาพแบบบี หมายถึง บุคคลที่มีบุคลิกภาพค่อนข้างเฉื่อยชาทำงานไปเรื่อย ๆ มีความอดทน รอคอยได้ จิตใจเยือกเย็น ไม่ชอบฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ สามารถวัดได้จากแบบวัดบุคลิกภาพที่พัฒนาจากแบบวัดของ ปิยะกาญจน์ กิจอุดมทรัพย์ (2539)

5. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียนในเรื่องของการให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำ การให้เวลา การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ เฮิร์ลอค (Hurlock, 1978) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูไว้ 3 แบบดังนี้

5.1 แบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนรู้สึกว่ามีพ่อแม่ปฏิบัติต่อตน ไม่เข้มงวดมากเกินไป และให้อิสระในการคิด การตัดสินใจ และการกระทำของลูกพอควร ภายใต้อุปสรรคที่พ่อแม่กำหนด โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อนักเรียน บางครั้งพ่อแม่อาจให้นักเรียนได้ลองผิดลองถูก และถ้านักเรียนทำได้ถูกต้องเหมาะสมจะมีการชมเชยให้กำลังใจ แต่ถ้าหากทำผิดจะมีการชี้แนะสิ่งที่ถูกต้องให้โดยไม่มีการซ้ำเติม หรือมีการลงโทษแต่เป็นการลงโทษที่มีเหตุผล

5.2 แบบเข้มงวดกวดขัน เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนรู้สึกว่ามีพ่อแม่ปฏิบัติต่อตนโดยใช้กฎเกณฑ์หรือระเบียบเข้มงวดเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามต้องการ โดยไม่มีการอธิบายเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้านักเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้จะถูกลงโทษ ถ้านักเรียนปฏิบัติได้ตามต้องการก็ไม่ได้รับการชมเชย หรือมีบ้างเพียงเล็กน้อย

5.3 แบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนรู้สึกว่ามีพ่อแม่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ เมื่อนักเรียนต้องการสิ่งใดก็จะไม่ได้อย่างที่ตนต้องการเสมอ พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาและ

ไม่สนใจดูแลอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ จนส่งผลให้นักเรียน ไม่รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร

วัดได้จากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูที่พัฒนาจากแบบสอบถามของ วันเพ็ญ เกสวดี (2536)

6. สภาพแวดล้อมทางการเรียน หมายถึง สภาพการณ์ทางการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนที่มีผลต่อนักเรียน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

6.1 ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่

6.1.1 สถานที่เรียน ได้แก่ การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในห้องเรียน ขนาดของห้องเรียนเมื่อเทียบกับปริมาณนักเรียน บริเวณห้องเรียนปราศจากสิ่งรบกวนเช่น เสียง กลิ่น

6.1.2 สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ได้แก่ ปริมาณของสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเมื่อเทียบกับจำนวนครูผู้สอนและนักเรียน ความทันสมัย คุณภาพการใช้งาน

6.2 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนและพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อครูทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ ความสนใจนักเรียนของครู ความสัมพันธ์ที่ดีทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักเป็นกันเอง การสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่น

6.2.1 การปฏิบัติของครูที่มีต่อนักเรียน ได้แก่ การให้ความรัก ความเอาใจใส่ ยอมรับความคิดเห็นและให้ความเป็นกันเองต่อนักเรียน ให้คำปรึกษา แนะนำในด้านการเรียนและด้านส่วนตัว

6.2.2 การปฏิบัติของนักเรียนที่มีต่อครู ได้แก่ การให้ความเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำชี้แนะของครู เข้าร่วมกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การซักถาม การแสดงความคิดเห็น และการปรึกษาเมื่อมีปัญหา ในด้านการเรียนและด้านส่วนตัว

6.3 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันด้านการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันด้านการเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทางการเรียน ความห่วงใยใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสำเร็จด้านการเรียน

วัดได้จากแบบสอบถามสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่พัฒนาจากแบบสอบถามของ เนตรชนก พุ่มพวง (2546)

7. ความคาดหวังของผู้ปกครอง หมายถึง ความต้องการที่จะให้ผลการเรียนของนักเรียน
เกิดขึ้นในระดับที่ผู้ปกครองพอใจ

วัดได้จากแบบวัดความคาดหวังของผู้ปกครองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University